

P o s u d e k

Z tematického hlediska disertační práci o životě a práci PhDr. Františka Reyla vítám a oceňuji jako zásadní příspěvek k vyrovnání dluhu, který moderní česká historiografie vůči církevní historii, katolicismu a zejména jejím vůdčím osobnostem má. Kolik monografických studií je věnováno předním postavám politického katolicismu z období na přelomu 19. a 20. století, kdy se moderní katolická politika rodila a řešily se fundamentální otázky její podoby a směřování? František Reyl nesporně do řady výrazných postav, které více či méně českou katolicky orientovanou politiku ovlivňovaly a jejichž životní dílo by mělo být historiky zhodnoceno, patří.

Vedle vhodného výběru tématu předností disertační práce M. O. Havla je určitě fakt, že při evokaci Reylova životního díla autor jako historik pracuje s archivními zdroji, v první řadě s dokumenty zachovanými v jeho literární pozůstalosti. Troufám si říct, že se mu podařilo z tohoto pohledu shromáždit maximum možného. Snad jediným zásadním deficitem je pominutí archiválií ve vztahu k Reylovu působení ve správě města Hradce Králové, kde pracoval mnoho let – nabízejí se protokoly zasedání samosprávných orgánů a dá se předpokládat také existence aktového materiálu. S ohledem na Reylovu vědeckou a zejména publicistickou tvorbu autor vytěžil také tištěné prameny. Soupis na s. 148-151 přímo vybízí ke zpracování bibliografie Reylových prací, což bohužel, zdá se mně, zůstalo nevyužito. Důležitým zdrojem informací je periodický tisk celostátního i regionálního dosahu a internetové zdroje zejména z parlamentní knihovny. Mám dojem také, že díky české historiografii (zahraniční zdroje, zejména – nejen – německy psanou literaturu, která mohla posloužit jako širší základna práce třeba v první kapitole, autor nevyužil) vzniklé od počátku 90. let 20. století se Mgr. Havlovi otevřela možnost konfrontovat a korigovat získané údaje s poznatky o základních trendech církevního vývoje v českých zemích, což do té doby bylo možné pouze v omezené míře, a částečně interpretovat jeho postoje a činy v souvislostech a zeslabit trendy k výkladu událostí ze zorného úhlu jedince, i když i zde vidím jisté rezervy. Zdrojovou základnu disertace vnímám tedy jako solidní a dostatečnou.

Nechci kritizovat formální podobu kapitoly pramenů a literatury, nevím, podle jakého předpisu či normy autor postupuje a co kopíruje, nicméně řazení jednotlivých položek považuji z hlediska úzu za poměrně nestandardní nebo neobvyklé a v historických monografiích neužívané. Běžné je uvést jeden archiv a k němu přiřadit fondy z něj použité. Autor takto nepostupuje (viz s. 146-147). Pod titulkem *Tištěné prameny – práce F. Reyla* (s. 148-151) figuruje de facto bibliografie s nestandardním řazením, mělo by být chronologické (není ani abecední). Zbytečně jsou rozepisovány položky, které by bylo optimální shrnout do jednoho záznamu (např. *Ochrana dítěte, Poměr individua*). Pro oddíl *Tištěné prameny-ostatní* (s. 152-156) se užívá označení *Tištěné prameny*. Vedle brožur bývají v něm s podtitulem *Tisk nebo Periodika* uváděny položky zde smíšeně obsažené, přičemž opět k názvu jednoho periodika bývají přiřazeny bibliografické údaje souhrnně. U některých brožur-knih je uváděn počet stran, u jiných ne – mělo by být jednotné. Pokud autor pracoval s dílčím pojednáním L. Zapletala (2011), proč nepracoval s tituly např. Miloše Trapla (relevantními), Josefa Doležela (z nichž Zapletal v mnohém vychází) nebo editorů Martina Schulze Wessela a Martina Zückerta? Zvláštní (pro mě osobně nepříjemnou poznámku) musím připojit k titulu v soupisu na s. 158 a především v poznámkovém aparátu citovaném jako FIALA, Petr: *Český politický katolicismus ...* (2005). Je chybně citován. Fiala není jeho autorem. Jedná se o kolektivní monografii, přičemž její autoři jsou v tiráži i na

titulní straně jasně uvedení. Pokud autor knihu nechápe jako kolektivní monografii, pak ji měl citovat jako sborník s editorem. Ani v tomto případě Fiala editorem není. Chybná citace vede k tomu, že Fialovi jsou pak při citaci v poznámkovém aparátu připisovány výroky (údaje), s nimiž nemá nic společného. To je přece evidentní chyba. (Proti Petru Fialovi samozřejmě osobně tyto výroky nesměřují).

Shora uvedené skutečnosti je možno vnímat jako nepodstatné marginálie. Možná je to pravda. Ale současně lze na ně nahlížet i jinak. Pro mě signalizují rezervy ve zvládnutí techniky historikovy práce, což by se na této úrovni rozhodně nemělo vyskytovat, pokud nechceme být v oboru amatéry a respektujeme určitá pravidla. Tento dojem potvrzují i některé citace. Proč jsou citovány noviny a ne články v novinách (např. pozn. č. 649), jindy je citován i název (např. pozn. č. 653), ale bez uvedení data, což je údaj relevantní. Kolísá (s. 36-37) tvar pro zkratku strany, někdy s., jindy str. Opakované citace v poznámkách nejsou zkracovány. V závěrečné fázi redakce textu mohly být eliminovány několikrát opakující se odkazy na dobu výkonu funkce u biskupů, občas je to i u životních dat osobností. Číslovky do 10 se uvádějí ve slovní podobě (např. s. 106, 118). První část názvu habsburské říše Rakousko je neskloňná (např. s. 18, 113). Výčet publikací (s. 99-100) patří do přílohy. U dat na začátku věty chybí krycí slovo „den“ (např. s. 24-25). Pro ilustraci situace je výčet jistě dostatečný, byť ne úplný. Citelně postrádám metodologický úvod, ten prezentovaný splňuje požadavky jen z části.

Mgr. Havel výklad problematiky rozdělil do čtyř hlavních kapitol, které jsou dále členěny na podkapitoly. Rozdělení na kapitoly považuji za celkem logické, byť úvodní pasáže (kap. 1) jsou od dalšího textu v podstatě odtrženy; možná by prezentace fakt a situace na odpovídajícím místě dalších kapitol byla vhodnější. Pokud jde o podkapitoly, některé z nich, resp. jisté pasáže v nich, jsou však bohužel dost popisné, myslím, že by věci prospělo vedle prohloubení nápaditější spojování událostí do třeba méně, zato nosných podkapitol. Díky skutečnosti, že autor zvolil v zásadě chronologický přístup ke zpracování problematiky, práce jako celek je roztržena do řady krátkých podkapitol, přičemž některé se svým tematickým záběrem opakují, aniž by přinesly něco zásadně nového (např. sjezdy, zájezdy, poutě, polemiky). Snad nejmarkantněji se to projevuje při evokaci Reylova působení v senátu. Zde podle mého názoru s ohledem na nosnost informací i výpovědní hodnotu celku stačila jedna, zato hutná, přehledná a jednoznačně vypovídající o řešeném problému. Přerušování výkladu vkládáním podkapitol motivovaným časovým souběhem událostí v Reylově životě působí rušivě. Nechci autorovi vnucovat vlastní představy, ale tematický přístup by byl určitě produktivnější.

Za slabinu disertace považuji nakládání s výsledky Reylovy tvůrčí práce, tj. s prezentací jeho knih, projevů, brožur a článků. Autor zvolil v podstatě popisný přístup, kdy charakterizuje obsah a vybírá ilustrativně některé teze či myšlenky, jež se mu jeví jako závažné a zásadní. Výsledkem takového postupu je předložení poměrně nesourodé škály dílčích poznatků (některé se zbytečně opakují), aniž by byly systematizovány. Jsem si pochopitelně vědom toho, že se jedná o závažný metodologický problém, před nějž je postaven každý životopisec, pokud se zabývá osobností Reylova typu s literární činností. Je však na autorovi, aby se s ním vypořádal jako vědec a našel adekvátní řešení. Zde se to podle mého názoru nepodařilo. Zřejmě se měl pokusit poznatky syntetizovat do celku, který by vyložil čtenáři v nástinu Reylovu životní filozofii, způsob myšlení, přístup k problémům, přiblížil jeho názorový a duchovní svět a obzor.

Nechtěl bych však, aby z mých připomínek a poznámek vznikl dojem, že předložená disertační práce je jako celek nekvalitní. Je prvním pokusem zachytit, vyložit a případně i zhodnotit životní úsilí výrazné postavy českého katolického tábora v jeho širokém záběru. Autor shromáždil úctyhodnou sumu informací a shrnul ji do životopisného portrétu, který umožňuje najít Reylově osobnosti odpovídající místo v dějinách českého politického katolicismu i ve sféře jeho pedagogické a apologeticky zaměřené práce na půdě církve. Disertace je čtivá a napsaná celkem kultivovaně (někde

jsou zbytečně archaismy, např. „jsa“, korektury „utekly“ některé překlepy), do jejího vzniku bylo vloženo mnoho badatelského úsilí. Mgr. Havel se s obtížným historickým tématem vypořádal na úrovni korespondující s jeho dosavadními zkušenostmi, jeho vědeckou přípravou a přípravou.

V další části posudku bych rád reagoval na některé konkrétní výroky, tvrzení, údaje nebo pasáže textu a autora požádal o jejich vysvětlení v rámci obhajoby. Jedná se o jednotliviny a v zájmu přehlednosti je budu formulovat tak, jak jsem na ně postupně narazil při četbě textu od jeho začátku. Poznámky prvoplánově nepovažuji za pochybení, ale za jiný pohled na problematiku, za rezervy, za podněty k možnému doplnění a zpřesnění textu pro případ, že bude publikován (po úpravách bych to doporučoval).

-s. 15 – lépe je v souvislosti s přijetím dogmatu o neomylnosti papeže ve věcech víry uvádět širší, vysvětlující formulaci, neboť zkratka (notoricky autory možná záměrně užívaná), jak je použita v textu, neinformovaného může uvést v omyl

-s. 18 – je neprofesionální označovat lokální či méně významné noviny jako „plátky“; do vědecké práce se to nehodí

-s. 18 – křesťanští sociálové (katolíci) neprosazovali ochranu dělníka jen zákonodárstvím, konceptu sociální společnosti v Marxově podání čelili i vlastní variantou představy o katolické společnosti, katolického státu, korporativního modelu, který v této fázi prosazoval zejména Karl von Vogelsang

-s. 19 – domnívám se, že při evokaci Katolické moderny v českém prostředí by mělo být alespoň v náznaku zmíněno opravné hnutí bolzanistů kolem Náhlovského ze 40. let 19. století; pokud se evokuje její program, pak bych škálu časopisů rozšířil, v Novém životě toho mnoho k této věci nenajdeme

-s. 20 – který z protagonistů Jednoty katolického duchovenstva vystupoval jako čelný představitel arcidiecéze?

-s. 20 – tvrzení o Kordačově zákazu Jednoty je nepřesné a zkreslující; zákaz se týkal podoby Jednoty jako celostátní organizace kněžstva, diecézní Jednoty pod vedením svých pastýřů byly povoleny – to ovšem protagonisté pražské Jednoty nechtěli akceptovat, zatímco na Moravě byla situace jiná

-s. 21 – můžete dokázat na konkrétních faktech, že byla katolická církev za první republiky státem oproti jiným církvím zvýhodňována?

-s. 31 – nebylo by vhodné zmínit další „brynychovskou“ literaturu a třeba s ní komparovat a najít tam místo pro Reyla?

- s. 48 – nebylo by v odborné církevní literatuře (a v této kategorii práce je) rozlišovat mezi seminářem a teologickým učilištěm? Nebo jsou to totožné instituce?

-s. 48 – myslím, že by bylo dobré vysvětlit dobové pojetí pojmu (disciplíny) křesťanská sociologie, méně orientovaný bude tápat

-s. 82 – rakouská ústava jistě nebyla přijata v r. 1860

-s. 83 – opravdu se jednalo o „oslavy Husova upálení“?

-s. 89-90 – nebylo by dobré vysvětlit příčiny „katolického antisemitismu“, je to asi fenomén, který katolíky moc nectí? Autor tento problém řeší opět opakovaně na dvou místech

-s. 92 – nezaslouží alespoň větou vysvětlení původu jednot katolických tovaryšů, konstatování, že jde o první hradecký spolek, může být opět zavádějící

-s. 93 – dávat projevy na počátku 90. let do souvislosti s agrární stranou není výstižné, naopak by bylo dobré reflektovat zájem katolíků o organizaci rolníků, venkova, političtí vůdčové katolicismu o podchycení této vrstvy dost usilovali

-s. 114 – Jednota katolického duchovenstva nesdružovala modernisticky orientované kněze, je třeba charakterizovat citlivěji – členem byl např. i královéhradecký biskup Doubrava; přesněji je třeba popsat i vedoucí struktury ČSL – vyjádření „od té doby“ evokuje dojem, jakoby tomu bylo navždy

-s. 114 – církev měla v politických stranách nástroj pro zásahy do politiky? Mám tomu rozumět tak, že si je zřídila a pěstovala k tomuto účelu?

-s. 122 – v čem byla katolická církev diskriminována na úkor Církve československé?

-s. 122 – občas postrádám citaci další literatury, např. k tzv. malému školskému zákonu je jí řada; je chyba citovat jen protokoly Senátu a neopřít se o literaturu, což by umožnilo zachytit širší kontext, zhodnotit význam vystoupení řečníka

-s. 135 – pozor na formulace, aby nevznikaly zkratky typu – Reyl doporučil jako nástupce do senátu Sobotu a ten byl zvolen – tak to přece nefungovalo

-s. 140 – mně osobně se spekulace, proč se Reyl nestal biskupem, nelíbí; kněžím jde o to, aby byli biskupy, nebo je to služba církvi?

-s. 141 – pokud jsem to dobře postřehl, v závěru jsou popisovány nové Reylovy práce, v hlavním textu nezmiňované; jistě to není zakázané, ale tato část by měla shrnovat, systematizovat, zobecňovat, ne přinášet nová fakta; nepůsobí dobře, když místo zhodnocení (např. s. 142) je odkázáno na předchozí texty.

-s. 144 – jistě, vytyčení perspektiv bádání je z pera autora, který procházel prameny a literaturu, užitečný počin, spíše bych ho však očekával přímo ve vztahu k Reylovi. Téma je do budoucna vyčerpané, nebo ještě něco zbylo na další badatele. Zamyšlení tohoto typu je užitečné i pro sebereflexi.

-s. 195-286 – proč přetisk Reylových projevů v Senátu (přístupných dnes na internetu), a ne třeba jiných textů, možná i závažnějších?

Závěr:

Disertační práci Mgr. Matěje Ondřeje Havla o životě a díle msgr. Františka Reyla splňuje hlavní požadavky kladené na tento typ kvalifikačních prací, je původní, nejedná se o plagiát, a proto doporučuji předložit ji přes některé výhrady k obhajobě.

V Olomouci, 22. června 2016

prof. PhDr. PaedDr. Pavel Marek, Ph.D.

Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

a Filozofická fakulta Katolické univerzity v Ružomberoku

